

Napredno korištenje operacijskog sustava Linux

Datotečni sustav, RAID, LVM, kvote

Ivan Bratović, Sebastian Dovičin

Nositelj: doc. dr. sc. Stjepan Groš

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva

14.03.2020

Sadržaj

- 1 Datotečni sustav
- 2 RAID
  - Osnovni RAID leveli
  - Ugniježđeni RAID leveli
  - Hardverski RAID
  - Softverski RAID
- 3 LVM
- 4 Kvote
- 5 Napredne mogućnosti

Datotečni sustav

File system

- Datotečni sustav (*file system*) određuje način spremanja i dohvaćanja podataka s medija
  - na tvrdom disku određen za svaku particiju
  - inicijalizacija *formatiranjem*
- Funkcionalnosti *file systema*:
  - normiranje imena datoteka i upravljanje direktorijima
  - metadata na datotekama
  - upravljanje prostorom na mediju:
    - smještanje podataka u sektore
    - grupiranje sektora u blokove
    - briga o fragmentiranim fajlovima

File system

- *File system* sadrži:
  - opisnike datoteka (veličina, lokacija, fragmentacija...)
  - imena datoteka
  - hijerarhiju direktorija (npr. FHS)
  - svoje parametre (npr. veličina bloka)

- Dakle, *file system* je:
  - sučelje između bajtova na disku i njihovog grupiranja u smislene logičke cjeline
  - skup metapodataka koji opisuju pohranjene podatke

Zastupljeniji datotečni sustavi

- FAT - *File Allocation Table*
  - Masovna podrška, i dalje se koristi na USB stickovima
  - FAT12, VFAT, FAT16, FAT32, exFAT
  - Najveća veličina jedne datoteke 4 GiB (FAT32)
- NTFS - *New Technology File System*
  - Windows
- ext - *extended filesystem*
  - Razvijen za Linux sustave
  - ext2, ext3, ext4
  - ext4 danas najčešće korišten
  - Struktura metapodataka prilagođena Unix operacijskom systemu
  - Datoteke predstavljene strukturom *inode*
  - ext3 uvodi *journaling*

Ostali tipovi

- za CD-ROM: ISO 9660
- za magnetne trake: Linear Tape FS
- distribuirani sustavi: GlusterFS, BeeGFS
- Linux: JFS, ReiserFS, XFS, Btrfs
- Solaris: ZFS (i datotečni sustav i LVM)
- posebni: swap, tmpfs

swap

- *Paging* particija
- Dio virtualne memorije

tmpfs

- Spremanje podataka na RAM
- Obično montiran na /tmp

Upravljanje particijama

Za korištenje diska potrebno je:

- stvoriti particiju
- stvoriti FS

`fdisk`

- Alat za uređivanje particija na disku
- `fdisk` u općenitom slučaju **ne formatira** particije - samo ih stvara
- Interaktivni način rada

`mkfs` odnosno `mkfs.<type>`

- Kreira filesystem
- **Formatira ciljani uređaj!**

Upravljanje particijama

GParted - GNOME Partition Editor

- Grafički alat za uređivanje particija na disku
- Može stvarati particije, uređivati ih, formatirati, spasiti podatke

The screenshot shows the GParted application window titled "/dev/sda - GParted". The menu bar includes GParted, Edit, View, Device, Partition, and Help. The toolbar contains icons for New, Delete, Resize/Move, Copy, Paste, Undo, and Apply. A dropdown menu on the right shows the selected device as /dev/sda (60.00 GiB). The main display area shows a disk layout with two partitions highlighted: /dev/sda2 (33.11 GiB) in yellow with a green border, and /dev/sda5 (24.79 GiB) in yellow with a blue border. Below the disk layout is a table listing all partitions on the disk.

Partition	File System	Label	Size	Used	Unused	Flags
/dev/sda1	ntfs	System Reserved	100.00 MiB	24.14 MiB	75.86 MiB	boot
/dev/sda2	ntfs		33.11 GiB	8.89 GiB	24.22 GiB	
▼ /dev/sda3	extended		26.79 GiB	---	---	
/dev/sda5	ext4		24.79 GiB	3.39 GiB	21.41 GiB	
/dev/sda6	linux-swap		2.00 GiB	---	---	
unallocated	unallocated		1.00 MiB	---	---	

Montiranje

- Postupak dodijeljivanja adrese u strukturi sustava nekom filesystemu
- FS na nekom uređaju (npr. /dev/sdb1) se uvrštava u datotečnu hijerarhiju sustava (FHS)

`mount <device> <mountpoint>`

- Bez argumenata - popis montiranih filesystema

`umount <mountpoint>|<device>`

- Particija se može identificirati na nekoliko načina:
  - /dev/sda1, /dev/sda2, ...
    - Moguća promjena oznaka
  - *Labela* filesystema
LABEL="Debian", ...
  - **UUID** (Universally **U**nique **I**dentifier)
UUID="de305d54-75b4-431b-adb2-eb6b9e546014"

/etc/fstab

- **File System Table**
- Sadrži opcije za automatsko montiranje filesystema
- Pokretanjem `mount -a` montiraju se filesystemi kako su redom navedeni u `/etc/fstab`

#	<filesystem>	<dir>	<type>	<options>	<dump>	<pass>
	/dev/sda1	/	ext4	defaults,noatime	0	1
	/dev/sda2	none	swap	defaults	0	0
	/dev/sdb1	/home	ext4	defaults,noatime	0	2
	tmpfs	/tmp	tmpfs	nodev,nosuid	0	0

Neke korisne naredbe za rad s diskovima:

- `df` - ispis zauzeća uređaja s FS-om
- `lsblk` - ispis blok-uređaja

FHS struktura

/	- root
bin	Osnovne korisničke izvršne datoteke
boot	Datoteke bootladera
dev	Device datoteke
etc	Konfiguracija sustava
home	Matični direktoriji korisnika
lib	Biblioteke i kernel moduli
opt	Razni softver
root	Matični direktorij korisnika root
sbin	Sistemske izvršne datoteke
srv	Podaci servisa na računalu
tmp	Privremeni podaci
usr	Dijeljeni dio strukture
var	Često mijenjani i privremeni podaci

Journaling

- Bilježenje promjena u FS-u
- Drastično se pospješuje robusnost sustava u slučaju kvara:
  - veća vjerojatnost uspješnog vraćanja izgubljenih podataka
  - lakša i puno brža dijagnoza i popravljjanje kvara
- journaling file system-i:
  - ext3, ext4
  - JFS

inode

- Struktura koja pohranjuje metapodatke o datoteci
- Inode broj (index node) - broj koji jednoznačno označava datoteku
- Dozvole, ID vlasnika, GID, veličina, količina hard linkova, MAC vremena
- Opaska: ime datoteke **nije** zapisano u inodeu nego u direktoriju
  - *Everything is a file!*
  - direktorij je posebna datoteka koji sadrži imena svih datoteka koje (konceptualno) sadrži, i preslikavanja u inode broj
- Ovakav zapis omogućuje efikasno kopiranje i premještanje datoteka
  - kopiranje: dodavanje novog para (ime, inode) u ciljani direktorij
  - premještanje: dodavanje novog para u ciljani i brisanje starog para iz izvornog direktorija
  - **nema potrebe za stvarnim potencijalno dugotrajnim premještanjem sadržaja datoteka**
- Ispis inodeova: `ls -li`

ext2

- FS je podijeljen u blokove, 1-4KiB
- Blokovi su povezani u blok-grupe, veličine 8-512MiB.
- Svaka grupa sadrži:
  - jedan superblok - podaci o FS
  - FS opisnik (sigurnosna redundancija)
  - podatke
- File je predstavljen strukturom inode (*index node*)
- inode ima 15 pointera na podatke
- Ovisno o veličini blokova restrikcije su
  - Max file size   16 GiB - 2 TiB
  - Max FS size   4 TiB - 32 TiB

ext3, ext4

ext3

- Uvodi journaling
- ext2 bi kod pada sustava trebao jako puno vremena za oporavak, journaling rješava taj problem

ext4

- Bolje performanse, pouzdanost i kapacitet
- Raspršuje podatke po disku, da bi smanjio mogućnost fragmentiranja

JFS, ReiserFS, XFS, Btrfs

- Napravio ga IBM
- Particije mogu biti dinamički povećavane

- ReiserFS
  - Ima journaling

- Može spremiti više manjih datoteka na isti blok
- Postoji novija inačica, Reiser4

- XFS
  - Sličan ext-u, ima journaling

- Operacije sa metapodacima su sporije nego kod ostalih datotečnih sustava

- Btrfs
- Poprilično nov

- Koristi B-stabla
- "Stvoren da omogući skaliranje"

RAID

Konfiguracije diskova

Diskovi se u sustavu prikazuju kao logičke jedinice:

`/dev/sda`

`/dev/sdb`

`/dev/hda`

Problem: Pronaći metode za efikasno/robusno upravljanje raspoloživim diskovnim prostorom

- **JBOD** - Just a Bunch Of Disks
  - Diskovi se koriste neovisno
- **Spanned**
  - Više se diskova proširuje u jedan logički disk

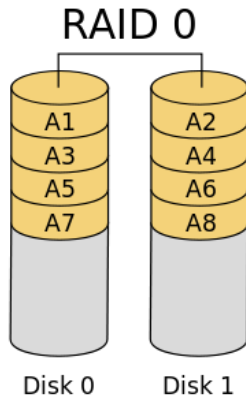
RAID

- **RAID** - **R**edundant **A**rray of **I**ndependent **D**isks
- *RAID polje* - logička jedinica sastavljena od više fizičkih diskova
- Prednosti
  - Povećanje prostora
  - Povećanje performansi
  - Redundancija (zaštita) podataka
- RAID-om se upravlja
  - Sklopovski RAID kontrolerom
  - Softverski md
- *RAID level* - Način rada RAID polja

RAID 0

Striping

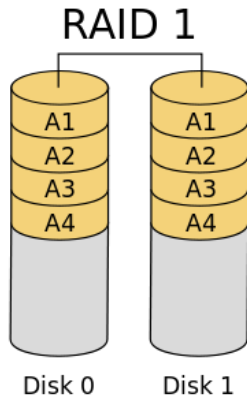
- Podaci se raspodjeljuju na više diskova
- Povećanje prostora
- Povećanje performansi
- Nema zaštite podataka

RAID 1

Mirror

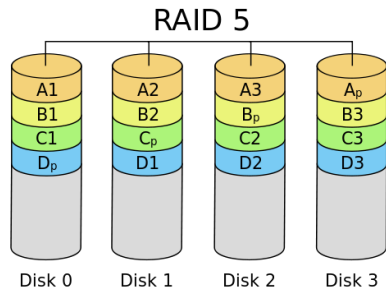
- Podaci se kopiraju na više diskova
- Zaštita podataka
- Nema povećanja prostora ni performansi

RAID 5

Block-striping with distributed parity

- Podaci se raspodjeljuju na više diskova
- Svakom bloku podataka se izračunava paritet i zapisuje na jedan od diskova
- Povećanje prostora
  - Potrebno osigurati dodatni prostor za paritet
- Povećanje performansi
- Zaštita podataka

Ostali RAID leveli

Nisu u (širokoj) upotrebi

RAID 2

- Hammingov kod za zaštitu podataka
- Hard diskovi posvećeni zaštitnim bitovima

RAID 3, 4

- Paritetna zaštita
- Hard disk posvećeni paritetnim bitovima

RAID 6

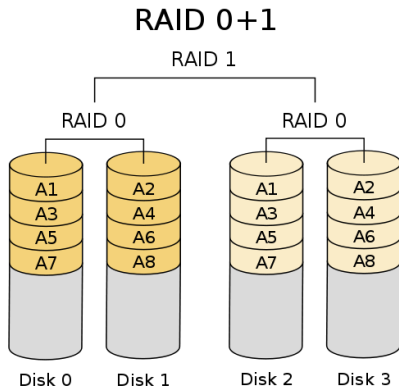
- Distribuirani zaštitni blokovi
- Dvostruki paritetni blokovi

RAID 0+1

Stripe, then mirror

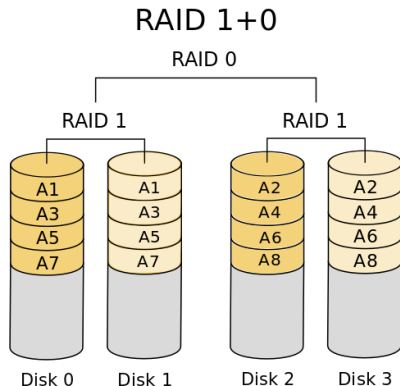
- Podaci se raspodjeljuju unutar jednog polja pa se cijelo polje kopira
- Prednosti RAID 0 na razini jednog polja
- Sigurnost RAID 1 polja

RAID 1+0

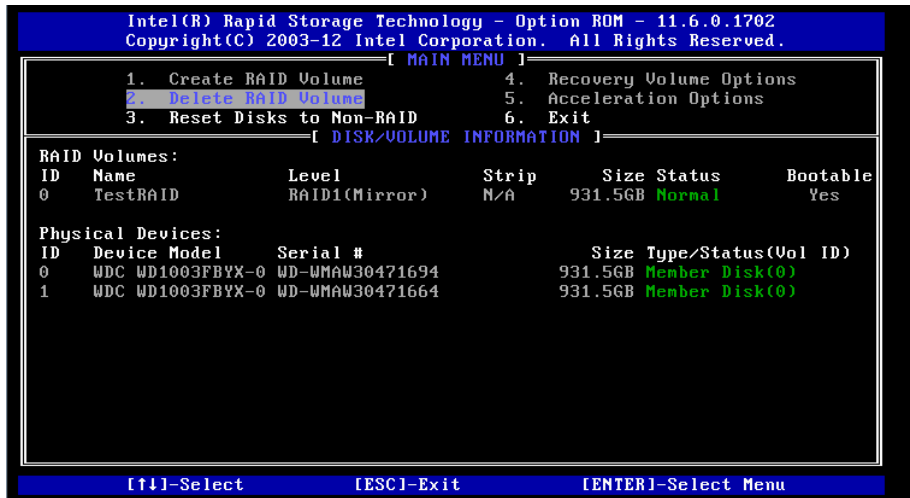
Mirror, then stripe

- Podaci se kopiraju unutar jednog polja pa se cijelo polje raspodjeljuje
- Sigurnost RAID 1 na razini jednog polja

RAID kontroler

RAID ROM

Softverski RAID

md - multiple device

- Linux implementacija softverskog RAID-a
- OS preuzima ulogu RAID kontrolera
- Podrška:

Span, RAID 0, RAID 1, RAID 4, RAID 5, RAID 6, Nested

`mdadm`

`/dev/md*`

Particionirana polja

`/dev/md/md1p1`

`/dev/md/md2p1`

...

`/proc/mdstat` - popis inicijaliziranih polja

`mdadm` ne pamti polja pri ponovnom pokretanju

→ `mdadm --detail --scan >> /etc/mdadm.conf`

RAID boot

Hardverski RAID

OS vidi RAID polja kao i fizičke diskove. Nema izravni pristup fizičkim diskovima.

→ Bootloader radi kao u konfiguraciji bez RAID-a.

Softverski RAID

OS vidi fizičke diskove i iz njih gradi polje i logičke diskove.

→ Bootloader mora imati podršku za takva polja.

Hardware assisted / Fake RAID

Hibridni model. Kontroler ima ograničenu RAID podršku.

→ Bootloader vidi RAID polja kako logičke diskove. Ovisno o hardveru može bootati i bez dodatnih modula.

LVM

LVM

Logical Volume Manager

- Fleksibilnije upravljanje diskovnim prostorom
- Implementacija kroz **device mapper** (dm)
- Moguće dodavanje, uklanjanje i zamjena fizičkih i logičkih diskova za vrijeme rada sustava (čak i bez unmounta)

LVM arhitektura

Physical Volume (PV)

- Particije na fizičkim diskovima

Logical Volume (LV)

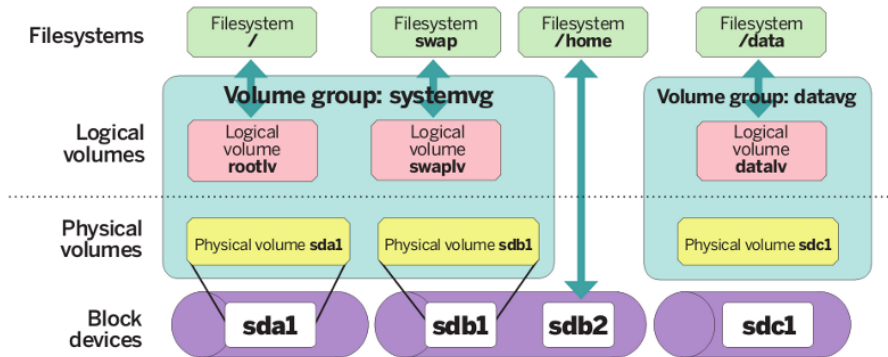
- Logički disk (particija)

Volume Group (VG)

- Grupira više PV i LV u jednu skupinu radi mogućnosti upravljanja

LVM arhitektura

- Fizičke particije **sda1** i **sdb1** grupirane su u **systemvg**, a u grupi su stvorene dvije logičke particije: **rootlv** i **swaplv**
- Particija **sd1** je sama u grupi **datavg**
- Particija **sdb2** zaobilazi LVM i montirana je direktno na **/home**

LVM

Primjer

Kreiranje LVM logičke particije korištenjem dviju fizičkih particija

```
# stvaranje fizičkih particija  
pvcreate /dev/sda1 /dev/sdb2
```

```
# stvaranje grupe moja_grupa i dodavanje navedenih particija  
vgcreate moja_grupa /dev/sda1 /dev/sdb2
```

```
# Informacije o VG  
vgscan  
vgdisplay moja_grupa
```

```
lvcreate -l 100%FREE -n lvm0 moja_grupa  
mkfs.ext3 /dev/lvm-disk/lvm0
```

Zašto LVM?

- Sloj apstrakcije između fizičkih diskova i smještanja podataka u logičke cjeline
- Jednostavnije dodavanje i uklanjanje fizičkih diskova
- Jednostavnija briga o veličinama i zauzeću particija
  - npr. ako je particija premala, bez problema možemo proširiti particiju na drugi disk
- Općenito drastično jednostavnija administracija fizičkih diskova

Kvote

Kvote

- Ograničavaju korištenje diskovnog prostora

`usrquota` Korisničke kvote

`grpquota` Grupne kvote

- Obične kvote
- *Journaled* kvote
  - Vode zapise o promjenama na disku što povećava pouzdanost

`quotacheck`: Your kernel probably supports journaled quota but you are not using it. Consider switching to journaled quota to avoid running `quotacheck` after an unclean shutdown.

Kvote

Podšavanje i naredbe

Datoteka /etc/fstab

```
# Obicne kvote
```

```
/dev/sda2 /home ext4 defaults,usrquota,grpquota 0 1
```

```
# Journaled kvote
```

```
/dev/sda2 /home ext4 defaults,usrjquota=aquota.user,  
                grpjquota=aquota.group,jqfmt=vfsv0 1 1
```

U prvom direktoriju trebaju biti datoteke aquota.user i aquota.group

/home/aquota.user

/home/aquota.group

```
quotacheck -avgum
```

```
quotaon -avgu
```

Kvote

Podešavanje i naredbe

```
# repquota -a
```

```
*** Report for user quotas on device /dev/md0
```

```
Block grace time : 7 days ; Inode grace time : 7 days
```

		Block limits				File limits			
User	used	soft	hard	grace	used	soft	hard	grace	
root	-- 52	0	0		10	0	0		
veljko	-- 25585028	40000000	40000000		1123	0	0		
cetko	-- 5162460	40000000	40000000		49	0	0		
marin	-- 6498572	10000000	20000000		183	0	0		
deni	-- 5903852	10000000	20000000		528	0	0		
lovro	-- 3649796	10000000	20000000		19	0	0		
matej	+ 11334792	10000000	20000000	2 days	646	0	0		

Kvote

Podešavanje i naredbe

Soft limit Aktivacija *grace period-a* za vrijeme korisnik još može koristiti prostor

Hard limit Limit nakon kojeg korisnik nema mogućnost pisanja po disku

```
# edquota cetko
```

```
Disk quotas for user cetko (uid 1001):
```

Filesystem	blocks	soft	hard	inodes	soft	hard
/dev/md0	5162460	40000000	40000000	49	0	0

Napredne mogućnosti filesystema

Napredne mogućnosti filesystema

File attributes

File attributes

- Određuju poseban režim rada filesystema kod određenih datoteka / direktorija
- Vrste atributa određene su odabirom filesystema
- Za ext2 i novije ext sustave postoje naredbe za upravljanje atributima `lsattr`, `chattr`

Neki od ext2 atributa:

- a Append only - dopušta samo dodavanje sadržaja fajlu
- A No atime updates
- c Compressed - automatska kompresija fajla
- i Immutable - brani svaku promjenu fajla (**čak i od root!**)
- s Secure deletion - pri brisanju prebriše prostor nulama
- u Undeleteable - omogućuje vraćanje obrisanih podataka

...

Napredne mogućnosti filesystema

Primjer

Kreirajte datoteku koju korisnik root neće moći izbrisati korištenjem naredbe

```
# rm -f file.txt
```

Rješenje je napisano bijelim slovima

Napredne mogućnosti filesystema

Access Control Lists (ACL)

Access Control Lists (ACL)

- Proširenje UNIX dozvola
- Dodjeljivanje različitih dozvola različitim korisnicima i grupama

`setfacl`, `getfacl`

- Filesystem mora biti montiran s opcijom `acl`

Napredne mogućnosti filesystema

Extended attributes

Extended attributes

- Parovi ključ:vrijednost koji se mogu po volji pridijeliti datotekama
- Oprez prilikom kopiranja datoteka
  - uobičajene naredbe za kopiranje ne čuvaju extended attribute
- Proučiti man stranice

Klase atributa

• security	• trusted
• system	• user

```
$ setfattr -n user.test -v "podatak" file.txt
$ getfattr -d file.txt
# file: file.txt
user.test="podatak"
```

Extended attributes

Capabilities

- Koncept ograničavanja mogućnosti izvršnih datoteka
- Cilj je izbjeći korištenje *setuid* bita ostavljajući izvršnoj datoteci privilegirani pristup nekim dijelovima sustava

```
$ getcap /bin/ping
/bin/ping = cap_net_raw+ep
```

- Capabilities se zapisuju kao extended atributi

```
$ getfattr -d -m "^security\\\\" /bin/ping
# file: bin/ping
security.capability=0sAQAAAgAgAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA=
```

Loop devices

- Interpretacija običnih datoteka kao uređaja
- Datoteci se dodjeljuje *loop* uređaj u `/dev` folderu kojem se pristupa kao običnom disku
- Datoteka može sadržavati datotečni sustav

Primjer stvaranja loop device-a:

```
# Prazna 100MiB datoteka
```

```
dd if=/dev/zero of=device.img bs=512 count=2048
```

```
losetup /dev/loop0 device.img
```

```
mkfs -t ext3 /dev/loop0
```

```
mount -t ext3 /dev/loop0 /mnt/image
```

Literatura

- <https://www.ufsexplorer.com/articles/file-systems-basics.php>
- <https://tldp.org/HOWTO/Filesystems-HOWTO-6.html>
- <https://opensource.com/article/18/9/swap-space-linux-systems>
- <https://gparted.org/>
- https://tldp.org/LDP/intro-linux/html/sect_03_01.html
- <https://linoxide.com/linux-command/linux-inode/>
- <https://www.nongnu.org/ext2-doc/ext2.html>

Literatura

- <https://www.nongnu.org/ext2-doc/ext2.html>
- <https://opensource.com/article/17/5/introduction-ext4-filesystem>
- <https://www.thegeekstuff.com/2011/10/raid10-vs-raid01/>
- `man mdadm`
- <http://www.ducea.com/2009/03/08/mdadm-cheat-sheet/>
- <https://debian-handbook.info/browse/wheezy/advanced-administration.html>
- https://www.howtoforge.com/linux_lvm
- https://wiki.archlinux.org/index.php/disk_quota